بررسی اتنوباتنی منتخبی از گیاهان دارویی شهرستان فسا در استان فارس

الهام حاتمی[الف*]، مریم زاهدی فر[ب]

[الف] دانشجوی دکتری سیستماتیک گیاهی، دانشکده علوم، بخش زیست شناسی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان

[ب] مریم زاهدی فر، استادیار گروه مرتع و آبخیزداری، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه فسا، فسا

چکیده

سابقه و هدف: امروزه گیاهان دارویی با توجه به جایگاه ویژه‌ای که در بهداشت و سلامت جامعه دارند همواره مورد توجه مراکز علمی و تحقیقاتی هستند. طب سنتی و اتنوباتنی دو موضوع مورد توجه در بسیاری از کشورهای جهان از جمله ایران هستند که با به دست آوردن اطلاعات از افراد بومی یک منطقه به دست می‌آید. در چند سال اخیر پژوهشگران کشور مطالعاتی را در زمینه شناسایی، معرفی و نحوه مصرف گیاهان دارویی و معطر مناطق مختلف انجام داده‌اند. لذا این تحقیق روی گیاهان داروئی شهرستان فسا در استان فارس انجام گرفت.

مواد و روش‌ها: این بررسی با روش پیمایش‌های صحرایی، باورها و اطلاعات مردمی، شناسایی، دسته‌بندی و معرفی این گیاهان صورت گرفته است. برای هر گونه گیاهی، نام علمی، نام محلی، اندام مورد استفاده، خاصیت درمانی رایج، فرم تهیه و مصرف داروی گیاهی تدوین شد.

نتیجه‌گیری :گیاهان مذکور عمدتاً در درمان بیماری‌های گوارشی و اعصاب توسط افراد بومی مورد استفاده قرار می‌گرفتند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که تعداد زیادی از گیاهان منطقه دارویی و با ارزش اقتصادی هستند و این امر لزوم توجه بیشتر مردم و مسئولین منابع طبیعی را به حفظ و جلوگیری از انقراض برخی از گونه‌های گیاهی این منطقه بیش از پیش ضروری می‌نماید.

کلید واژه‌ها: گیاهان دارویی، اتنوباتنی، شهرستان فسا.

تاریخ دریافت: آبان 93

تاریخ پذیرش: بهمن 94

مقدمه:

امروزه گیاهان دارویی، با توجه به جایگاه ویژه‌ای که در بهداشت و سلامت جامعه دارند، همواره مورد توجه مراکز علمی و تحقیقاتی هستند. به دلیل اثرات جانبی و مخرب بعضی از داروهای شیمیایی، بسیاری از بیماران برای درمان به گیاه درمانی روی آورده‌اند (1). در واقع آمار استفاده از گیاهان دارویی در سال‌های اخیر قابل توجه است. به عنوان یک قانون کلی، این داروها دارای اثرات سوء جانبی کمتری نسبت به سایر داروها می‌باشند، البته در این راستا موارد استثنایی هم وجود دارد (2).

امروزه طب سنتی و اتنوباتنی دو موضوع مورد توجه در بسیاری از کشورها است. طب سنتی مربوط به مطالعات و تجربیات گذشته و اتنوباتنی مربوط به شناخت علوم گیاهی بومی یک منطقه است (3). از زمان به وجود آمدن اتنوباتنی به عنوان یک نظام علمی، محققان به فوائد زیاد این علم پی برده‌اند. این علم با به دست آوردن اطلاعات از افراد بومی یک منطقه به دست می‌آمد. به طور مثال افراد ساکن در جنگل‌ها و روستاها، کشاورزان قدیمی و سنتی، و دیگر افرادی که در طبیعت زندگی و با آن سر و کار داشتند.

طبیعت اطراف ما سرشار از گونه‌های گیاهی ناشناخته‌ای از نظر خواص دارویی است که کشف خواص آنها ممکن است به سال‌ها وقت نیاز باشد. گاهی در برخی مناطق از گونه‌های گیاهی خاصی به عنوان گیاهان دارویی استفاده می‌شود که هنوز علوم جدید به آنها دست نیافته است و با استفاده از تجربه اهالی بومی می‌توان به این مهم دست یافت. ارائه فهرست گیاهان دارویی در نقاط مختلف جهان اولین گام در جهت کاربرد آنها با استفاده از علوم و فنون جدید تلقی می‌شود و تاکنون فهرست‌های زیادی از این گیاهان گزارش شده است

* فرد مسئول مکاتبات: elhamhatami88@yahoo.com

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-07]

(4و5). امروزه درک عمومی از این که مردم بومی و محلی یک منطقه نقش مهمی در کشف آثار دارویی گیاهان دارند، بالا رفته و همین امر موجب کشف بسیاری از ناشناخته‌ها در علم گیاه‌شناسی و گیاه‌پزشکی شده است.

اعجاز گیاهان دارویی از روزگاران کهن در میان ایرانیان مورد توجه بسیار بوده است. پاره‌ای از این گیاهان به واسطه شفابخش بودن مقدس شمرده می‌شدند. طب سنتی و مکمل، به خصوص گیاه‌درمانی یکی از سرمایه‌های ارزشمند پزشکی در ایران است (6). غنی بودن فلور گیاهی کشور ایران و دانش بالای ایرانیان در استفاده از گیاهان دارویی، وجود مراکز و منابع علمی معتبر و نیز علاقه توأم ایرانیان به گیاهان دارویی، ضرورت توجه به این علم را دوچندان می‌کند (7).

در چند سال اخیر پژوهشگران کشور مطالعاتی را در زمینه شناسایی، معرفی و نحوه مصرف گیاهان دارویی و معطر مناطق مختلف انجام دادند از جمله کاشان (8)، سیستان (9) ، کازرون (10) ، استان کهکیلویه و بویراحمد (11) استان چهارمحال بختیاری (12) و شهرستان سیرجان در استان کرمان (13) و بررسی‌های اتنوباتنی گسترده دیگری که در حال حاضر در مناطق دیگری در حال انجام است.

هدف از این مطالعه شناسایی برخی از گیاهان دارویی مهمی است که به طور گسترده به وسیله ساکنان محلی در درمان بیماری‌ها در شهرستان فسا در استان فارس مورد استفاده قرار می‌گیرد.

شهرستان فسا منطقه‌ای است که در عرض جغرافیایی 28 دقیقه و 58 درجه شمالی و طول جغرافیایی 53 درجه و 39 دقیقه شرقی قرار دارد که از شمال به شهرستان شیراز، از غرب به شهرستان جهرم، از جنوب شرقی به شهرستان داراب، و از شمال شرق به شهرستان نی‌ریز محدود می‌شود (شکل 1). مساحت این شهرستان حدود 4302 کیلومتر مربع و ارتفاع آن از سطح دریا حدود 1450 متر است. متوسط دمای سالیانه شهرستان فسا در حدود 18/5 درجه سانتی‌گراد و متوسط بارندگی آن در حدود 300 میلی‌متر است. با توجه به اهمیت این شهرستان به عنوان یکی از قطب‌های کشاورزی و دامداری استان فارس و نیز به دلیل سابقه دانش مردمان این دیار از گیاهان دارویی و عدم وجود منابع معتبر علمی در این زمینه، تحقیق پیرامون طب سنتی در این منطقه بیش از پیش ضروری است. بدین منظور ابتدا گیاهان برخی از مناطق این شهرستان جمع‌آوری و شناسایی شد و سپس مصارف محلی برخی از آنها مورد بررسی قرار گرفت.

شکل 1. موقعیت شهرستان فسا در استان فارس

مواد و روش‌ها:

تحقیق به روش پیمایش انجام گرفت. جمع‌آوری گیاهان شهرستان فسا در فاصله ماه‌های فروردین تا مهرماه سال 1392 ازروستاهای بانیان، شهرستان، تنگ کرم و همچنین منطقه حفاظت شده میان جنگل فسا انجام گرفت و در این راستا سعی شد تا با در نظر داشتن اصول جمع‌آوری گیاهان، این کار به نحو صحیح و استاندارد انجام پذیرد. به طور مثال حتی الامکان سعی بر جمع‌آوری گیاهانی بود که از نظر درمانی و طب سنتی مورد توجه بودند که این عمل با مشورت افراد محلی و خبره انجام پذیرفت. در این پژوهش برای تهیه اطلاعاتی در زمینه گیاهان دارویی، مصاحبه شخصی با گیاه‌شناسان سنتی خصوصاً افراد مسن و مطلع که در شهر و روستا دارای اطلاعاتی در زمینه گیاهان دارویی بودند، فروشندگان گیاهان دارویی، کشاورزان و باغبانان گیاهان دارویی وغیره با هدف شناسایی گونه‌های گیاهی دارویی مهم

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-07]

شهرستان فسا و نحوهٔ استفاده سنتی مردم طرف مشورت و گاه اسناد قرار گرفتند.

نمونه‌های جمع‌آوری شده گیاهی پس از آماده‌سازی و نگهداری در هر باریوم دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی شهرستان فسا، با استفاده از منابع فلور از قبیل فلور ایرانیکا (14) فلور ایران به زبان فارسی (15) و سایر منابع فلور از قبیل فلور رنگی ایران، رستنی‌های ایران مورد شناسایی قرار گرفتند. همچنین برخی از منابع مربوط به گیاهان دارویی (17و16) جهت مقایسه نتایج اتنوباتنی این مطالعه با آنها استفاده شد. اطلاعات و کاربردهای محلی و سنتی گیاهان مذکور در زمان جمع‌آوری و نیز پس از آن توسط مصاحبه حضوری و افراد بومی به دست آمد و ثبت شد. اسامی فارسی گیاهان عمدتاً براساس کتاب فرهنگ نام‌های گیاهان ایران انتخاب شد. نتایج در جدول شماره 1 ذکر شده است. همان‌طور که مشخص است در مورد هر گیاه نام علمی، نام محلی، اندام مورد استفاده، خاصیت درمانی رایج و فرم تهیه و مصرف داروهای گیاهی آورده شده است.

یافته‌ها:

در کل 53 گونه گیاهی متعلق به 30 خانواده جمع‌آوری شد که از این تعداد 6 گونه متعلق به خانواده بقولات (Fabaceae) ، 5 گونه از خانواده گل آفتابگردان (Asteraceae)، 5 گونه از خانواده نعناع (Lamiaceae)، 4 گونه متعلق به خانواده شب بو(Brassicaceae) و بقیه از خانواده‌های دیگر می‌باشند. این گیاهان در طب سنتی به عنوان تقویت‌کننده دستگاه هاضمه، مقوی اعصاب، درمان بیماری‌های تنفسی، درمان بیماری‌های پوستی، التیام‌دهنده زخم و .... مورد استفاده قرار می‌گیرند. از بین مصارف سنتی و محلی ذکر شده اثر درمانی ناراحتی‌های گوارشی و اعصاب بیشترین مورد ذکر شده توسط افراد محلی بود.

جدول1. نام علمی، نام خانواده، نام فارسی، نام محلی، اندام مورد استفاده، شکل تهیه و مصرف داروی گیاهی، موارد مصرف

ردیف	نام علمی	نام تیره	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	شکل تهیه و مصرف داروی گیاهی	موارد مصرف
1	Achillea eriophora	Asteraceae	برنجاسب- بومادران جنوبی	گل سرزردو	برگ‌ها و سرشاخه‌های گل دار	ضماد-دم کرده	درمان فشارخون-درمان چربی خون-درمان تاول
2	Alcea aucheri	Malvaceae	ختمی جنوبی	ختمی سفید	گل‌ها	دم کرده	درمان یرقان در اطفال –رفع گرمی
3	Alhagi pseudalhagi	Fabaceae	خارشتر	خارشتری	تمام قسمت‌های هوایی	دم کرده	دفع سنگ و شن کلیه-تصفیه خون
4	Amygdalus eleagnifolia	Rosaceae	بادام کوهی	ارژن	میوه-صمغ- سرشاخه های جوان	ضماد-میوه به صورت خام یا شور	درمان دندان درد-ضد انگل
5	Amygdalus scoparia	Rosaceae	بادام کوهی	الوک- بخورک	میوه-صمغ	خام-ترشی یا شور	دفع انگل روده-رفع ریزش موی سر
6	Anchusas trigosa	Boraginaceae	گاوزبان	گازبون	گلها	دم کرده	تقویت قلب و اعصاب-درمان سرماخوردگی-
7	Anthemis tinctoria	Asteraceae	بابونه	بابونه	برگ‌ها و سرشاخه‌های گلدار	دم کرده	آرامش بخش-تقویت اعصاب- درمان سرماخوردگی-مقوی معده
8	Artemisia sieberi	Asteraceae	درمنه	درمنه	برگ‌ها و سرشاخه‌های گلدار	جوشانده	درمان چربی خون-درمان ترشای معده

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-07]

ردیف	نام علمی	نام تیره	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	شکل تهیه و مصرف داروی گیاهی	موارد مصرف
9	Astragalus fasciculifolius	Fabaceae	گون	انزروت	صمغ مترشحه	ضماد	درمان دمل و عفونت چرکی-تهیه چسب
10	Avena sativa	Poaceae	جودوسر-یولاف	جو	دانه	جوشانده-ضماد	مقوی اعصاب-ضد عفونی کننده-رفع آکنه پوستی
11	Bassia eriophora	Chenopodiaceae	مریم گلی	مریم گلی	تمام قسمت‌های هوایی	خام	درمان نفخ معده
12	Brassica rappa	Brassicaceae	شلغم	شلغم	ریشه	خام-بخارپز و آب پز	درمان بیماری‌های تنفسی و سرماخوردگی-ضدعفونی کننده
13	Capparis spinosa	Capparidaceae	کور-علف مار	گلک	برگ -غنچه-میوه	جوشانده-دم کرده-میوه به صورت شور یا ترشی	رفع کم خونی-امراض کبد و طحال-
14	Capsella bursa-pastoris	Brassicaceae	کیسه کشیش		کلیه اندام‌های گیاه	جوشانده	قابض و بندآورنده خون
15	Cardaria draba	Brassicaceae	ازمک	سبزه	برگ‌ها و سرشاخه‌های جوان	آب پز	نرم کننده سینه-رفع کم خونی
16	Cichorium intybus Cichoriumintybus	Asteraceae	کاسنی	کاشنی	تمام قسمت‌های گیاه	عرق گیری	رفع گرمی-تب بر-درمان ناراحتی‌های پوستی
17	Citrulus colocynthis	Cucurbitaceae	هندوانه ابوجهل	هندونه گرگی	میوه	قرص-ضماد	درمان قند خون
18	Cynodon dactylon	Poaceae	پنجه مرغی	علف پا مرغی	قسمت‌های هوایی	دم کرده	ادرارآور-تصفیه‌کننده خون
19	Datura innoxia	Solanaceae	داتوره	تاتوره	برگ‌ها و دانه‌ها	خام-دم کرده	درمان دردهای روماتیسمی-درمان آسم
20	Descurainia Sophia	Brassicaceae	خاکشیر	خاکشی	دانه	خام به صورت خیساندن در آب	درمان گرمازدگی-رفع یبوست-رفع ناراحتی‌های پوستی درمان سرماخوردگی و
21	Eucalyptus camaldulensis	Myrtaceae	اکالیپتوس	اکالیپتوس	برگ‌ها و میوه	بخور-دم کرده	بیماری‌های تنفسی-ضد عفونی کننده هوا
22	Faba vulgaris	Fabaceae	باقلا	باقاله	سرشاخه‌های گلدار-میوه-دانه	آب پز	درمان آبسه دندان-درمان قندخون-ادرار آور
23	Ficuscarica	Anacardiaceae	انجیر	انجیر	میوه	خام-عرق گیری	رفع یبوست-رفع ضعف عمومی بدن- رفع کم خونی
24	Foeniculum vulgare	Apiaceae	رازیانه	راجونه	دانه	دم کرده-عرق گیری	درمان نفخ معده-زیاد کردن شیر مادران-تنظیم قاعدگی
25	Fumaria parviflora .	Fumariaceae	شاهتره	شاطره	برگ‌ها و سرشاخه‌های گلدار	ضماد-عرق گیری	درمان یرقان-درمان جوش‌های پوستی-سم زدایی کبد
26	Glycyrrhiza glabra	Fabaceae	شیرین بیان	مک	ریشه و ریزوم	دم کرده-جوشانده	درمان ناراحتی‌های معده و سرماخوردگی -رفع لکه‌های پوستی-به صورت قره جهت درمان ضرب دیدگی
27	Hordeum vulgaris	Poaceae	جو	جو	دانه	جوشانده	رفع گرمی کبد

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-07]

ردیف	نام علمی	نام تیره	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	شکل تهیه و مصرف داروی گیاهی	موارد مصرف
28	Juglans regia	Juglandaceae	گردو	گردو	برگ‌ها- میوه	خام-عرق‌گیری	کاهش قند خون-دفع کرم- دارای خاصیت میکروب کشی
29	Malva parviflora	Malvaceae	پنیرک	ختمی	کل	دم کرده	رفع گرمی بدن- درمان سرماخوردگی-رفع یبوست
30	Medicago sativa	Fabaceae	یونجه	یونجه	تمام قسمت‌های گیاه	عرق گیری	چاق‌کننده-نیرو دهنده-التیام زخم
31	Mentha longifolia	Lamiaceae	پونه	پادانه	برگها و سرشاخه های گلدار	خام-دم کرده	درمان نفخ معده-ضد اضطراب- آرامش بخش-درمان ناراحتیی‌های گوارش
32	Mentha sylvestris	Lamiaceae	نعناع		برگ‌ها و سرشاخه‌های گلدار	خام-دم کرده	تقویت معده-رفع ناراحتی‌های گوارشی-آرامش بخش
33	Myrtus communis	Myrtaceae	مورد	مورد	برگ‌ها و سرشاخه‌های جوان	ضماد	تقویت مو و ضد شوره-
34	Olea europea	Oleaceae	زیتون	زیتون	برگ‌ها-میوه‌ها	خام-دم کرده	کاهش فشار خون-درمان آفتابزدگی-مسکن سوختگی- رفع یبوست
35	Peganum harmala	Zygophyllaceae	اسپند	اسفند	دانه‌ها	ضماد-خیسانده	درمان ترک دست و پا-ضد عفونی کننده هوا
36	Pistacia atlantica .	Anacardiaceae	پسته کوهی	بنه	میوه	خام-ضماد	درمان دردهای مفصلی-درمان دندان درد-تقویت کننده بدن
37	Plantago lanceolata	Plantaginaceae	بارهنگ	بارهنگ	دانه‌ها	دم کرده-ضماد	درمان بواسیر-درمان معده درد
38	Plantanus orientalis	Plantanaceae	چنار	چنار	برگ‌ها	عرق	ضد آسم-ضد گرفتگی حنجره و تنگی نفس
39	Portulacca oleraceae	Portulacaceae	خرفه	قلفه	تمام قسمت‌های هوایی گیاه	خام	تصفیه خون-رفع یبوست و ناراحتی‌های گوارشی
40	Prosopis farcta	Mimosaceae	کهورک	جغجغک	دانه	ضماد	بهبود زخم
41	Ricinus communis	Euphorbiaceae	کرچک	کنف- کنتون	دانه‌ها	جوشانده	درمان یبوست-درمان سنگ کلیه
42	Rosa canina	Rosaceae	نسترن	نسترن	گل‌ها	دم کرده-عرق	آرام کننده اعصاب-ضد تپش قلب-جهت لطافت پوست
43	Salix sp.	Salicaceae	بید	بید	برگه و سرشاخه‌های جوان	عرق	درمان یرقان-تب بر
44	Salvia macrosiphon	Lamiaceae	مریم گلی	مروک- مگس پران	برگ‌ها و سرشاخه‌های گلدار-دانه	دم کرده-جوشانده	درمان گلودرد- کاهش قند خون- دور کردن مگسها از محیط
45	Sesamun indicum	Pedaliaceae	کنجد	کنجد	دانه‌ها	خام	تقویت بدن-کاهش چربی خون-افزایش شیر در مادران
46	Solanum nigrum	Solanaceae	تاجریزی	لاتربک	میوه	خام-دم کرده	درمان ترشای معده در اطفال و درمان یبوست و دل درد
47	Spinacia oleraceae	Chenopodiaceae	اسفناج	اسفناج	برگ و ساقه	آب پز	رفع یبوست-تقویت بدن
48	Taraxacum officinalis	Asteraceae	قاصدک	گل قاصد	ریشه	جوشانده-شیره	مقوی معده-خنک کننده و

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-07]

ردیف	نام علمی	نام تیره	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	شکل تهیه و مصرف داروی گیاهی	موارد مصرف
49	Thymus vulgaris	Lamiaceae	آویشن شیرازی	آبشن	برگ و گل	دم کرده-جوشانده	معرق برطرف کننده نفخ معده-ضد عفونی کننده بدن-ضد سرفه
50	Trigonella foenum-graecum	Fabaceae	شنبلیله	شملیز	دانه‌ها و برگ‌ها	جوشانده-عرق	درمان قندخون-تقویت‌کننده دستگاه هاضمه
51	Urtica dioica	Urticaceae	گزنه	گزنه	برگ‌ها	جوشانده	تقویت موی سر-تسهیل قاعدگی زنانه
52	Ziziphora tenuior	Lamiaceae	کاکوتی	کاکوتی	برگ‌ها و سر شاخه‌های گل دار	جوشانده	درمان نفخ معده

بحث و نتیجه‌گیری:

گرایش زیاد مردم به درمان‌های طبیعی و بی‌ضرر و در عین حال مقرون به صرفه و همچنین سازگاری فرهنگی آن باعث استفاده وسیع گیاهان دارویی در طب سنتی ایران شده است و با توجه به این که افراد سالخورده روستاها دارای اطلاعاتی درباره این گیاهان هستند و با مرگ این افراد، دانش سنتی آنها نیز به سرعت نابود می‌شود، به نظر می‌رسد که ثبت و محفوظ نگهداشتن این اطلاعات بیش از پیش لازم است.

نتایج به دست آمده در این تحقیق نشان داد که افراد بومی و محلی مناطقی از شهرستان فسا معتقدند که بیش از 80 درصد از گیاهان جمع‌آوری شده‌دارای خواص دارویی یا ارزش اقتصادی هستند. بیشترین مصرف این گیاهان در درمان ناراحتی‌های اعصاب و دستگاه گوارشی است. نکته قابل توجه این که کاربردهای سنتی ذکرشده از لحاظ علمی می‌بایست مورد بررسی و تحقیق قرار گیرند تا صحت اثر آن‌ها مورد تأئید قرار گیرد. مصاحبه حضوری با افراد مطلع از خواص گیاهان دارویی مؤید این مسئله بود که افراد مسن اعتقاد بیشتری به استفاده از گیاهان در درمان بیماری‌ها دارند و به گفته آنها، هیچ گیاهی بی‌مصرف نیست، ولی افراد جوان اطلاع زیادی درباره گیاهان دارویی نداشتند. افراد مسن، عطاری‌ها و عالمان طب سنتی به دلیل تجربه‌ای که در مصرف گیاهان داشتند، استفاده از آن‌ها را بیش از حد توصیه نمی‌کردند.

شهرستان فسا به خاطر داشتن گیاهان دارویی متنوع و کاربردهای سنتی و محلی مختلف می‌تواند مورد توجه بیشتری قرار گرفته و می‌توان با فراهم آوردن امکانات و تجهیزات لازم و همچنین تحقیق و کنکاش بیشتر برروی موارد مذکور به نتایج سودمندتری از جمله داروهای گیاهی جدید نائل شد. از سوی دیگر انتظار می‌رود که به دلیل استفاده بی‌رویه از گیاهان دارویی توسط افراد منطقه و همچنین خشکسالی‌های متمادی سال‌های اخیر، مسئولین محترم سازمان منابع طبیعی و محیط زیست در خصوص حفظ و جلوگیری از انقراض برخی از گونه‌های گیاهی این منطقه، توجه بیشتری به خرج دهند. با توجه به محدودیت منابع داخلی، توسعه طرح خای اشتغال‌زایی بر مبنای کشت و توسعه گیاهان دارویی سازگار با شرایط اکولوژیکی شهرستان، می‌تواند حداکثر تولید و بهره‌وری را داشته و راهکارهای مناسبی برای حفظ این منابع باشد.

سپاسگذاری:

از خانم مرضیه پیروی فارغ التحصیل کارشناسی ارشد سیستماتیک اکولوژی دانشگاه شیراز و همچنین دانشجویان محترم گروه منابع طبیعی (مرتع و آبخیزداری) دانشگاه فسا که در جمع‌آوری گیاهان و خواص دارویی گونه‌های گیاهی منطقه صمیمانه ما را یاری کردند سپاسگزاری می‌کنیم.

References:

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-07]

1. Feng, C. G, Zhang , L. X. and Liu, X. Progress in research of aldose reductase inhibitor in traditional medicinal herbs. Zhong guo, Zhong Yao Za Zhi, 2005, 30: 1496 – 1500.

2. Huang, S. T. and Chen, A. P. Traditional Chinese medicine and infertility. CurrOpinObstet Gynecol. 2008, 20: 211-215.

3. قاسمي دهكردي، نصرا...؛ نوروزي، مصطفي؛ صفايي عزيز، علي. جمع‌آوري وبررسي مصارف سنتي منتخبي ازگياهان شهرجندق. مجله طب سنتي اسلام وايران. سال سوم،شماره يكم،صص: ۱۰۵-1391،112.

4. Falsetto, S. Medicinal properties of aromatic plant families. Therapeutic properties in the same scented plant family. Available on Internet.at:http://medicinal-plants.suite101.com/article.cfm/medicinal properties of aromatic plant families.2009.

5. Proestos, C. H., Boziaris, I.S., Kapsokefalou, M. and Komaitis, M. Natural antioxidant constituents from selected aromatic plants and their antimicrobial activity against selected pathogenic microorganisms. Food Technol. Biotechnol. 2008, 46 (2): 151–156.

6. Edzard, E. The efficacy of herbal medicine an overview. Fundam Clin Pharmacol. 2005, 19: 405-409.

7. SalehiSurmaghi, M. H., Aynehchi, Y., Amin, G. andMahmoodi, Z. Survey of Iranian plants for saponins, alkaloids, flavonoids and tan-nins. Tehran, Iran: IV. Daru 2,1992, 281–291.

8. سجادی، سید ابراهیم؛ بتولی، حسین؛ قنبری، علی. جمع‌آوری و بررسی مصارف سنتی منتخبی از گیاهان شهرستان کاشان. طب سنتی اسلام و ایران، 2(1) ،صص: 29-36.1390

9. دولتخواهی، مهدی؛ یوسفی، مهدی؛ باقرنژاد، جواد؛ دلتخواهی، علی. مطالعه مقدماتی گونه‌های گیاهی دارویی شهرستان کازرون در استان فارس. داروهای گیاهی، شماره 3، صص: 47-1389،56

10. ایران منش، محبوبه؛ نجفی، شهلا؛ یوسفی، مهدی. بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه سیستان. داروهای گیاهی،شماره صص2: 61-1389،68.

11. Mosaddegh, M., Naghibi, F., Moazzeni, H., Pirani, A., Esmaeili, S.,.Ethnobotanical survey of herbal remedies traditionally used n Kohghiluyehva Boyer Ahmad province of Iran. Journal of ethnopharmacology,2012, 141: 80-95.

12. Ghasemi Pirbalouti, A. Medicinal plants used inChaharmahal and Bakhtyari districts, Iran. Herba Polonica.,2009, 55: 69-75.

13. شریفی فر، فریبا؛ کوهپایه، عابد؛ متقی، محمد مهدی؛ امیرخسروی، آرزو؛ پورمحسنی نسب، الهام. بررسی اتنو بوتانی گیاهان دارویی شهرستان سیرجان استان کرمان. داروهای گیاهی، شماره 3، صص: 19-28. 1389

14. Rechinger, K.H. 1963-1993. Flora Iranica. 1-172, AkademischeDruck-U Verlagsanstalt, Graz.

15. اسدي، مصطفی؛ معصومی، علی اصغر؛ خاتمساز، محبوبه؛ مظفریان، ولی ا.. و (ویراستاران). فلورایران. انتشارات مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع،تهران، شماره های 58-1، 1367-1387.

16. صالحی سورمقی، محمد حسین.:گیاهان دارویی و گیاهدرمانی. انتشارات دنیاي تغذیه، جلد اول، ص: 406، 1387.

17. صمصام شریعت، سید هادی. گیاهان دارویی انتشارات چهارباغ، ص:212، 138

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-11-07]